PREFAȚĂ

Într-o lume în care circulația între țări şi între continente a devenit un fapt obişnuit şi într-un timp în care necesitatea cunoaşterii şi a documentării în legătură cu realitățile din diferite colțuri ale lumii a devenit mereu prezentă, cunoştințele despre limbile identificate şi clasificate sînt indispensabile, chiar dincolo de cercul specialiştilor, deoarece prin ele se face o primă aducere în atenție a trăsăturilor unor comunități umane care nu se află în imediata vecinătate sau despre care nu au fost aflate informații prin alte mijloace. De aceea, cel care se întreabă ce fel de oameni trăiesc într-o anumită zonă a lumii se interesează în primul rînd ce limbă vorbesc acei oameni şi cu care idiomuri se înrudeşte limba lor.

Cartea lingvistului sucevean Dorel Fînaru ar putea reprezenta la o primă vedere o sursă de date în acest sens, dar reducerea ei la acest statut ar fi o nedreptate, deoarece ea nu este o simplă antologare sau o sinteză a lucrărilor ce inventariază limbile lumii, deşi nici o asemenea realizare nu este lipsită de importanță şi nu se realizează fără efort şi dificultate, ci este în esență o cale de a pătrunde, cu mijloacele oferite de ştiința ultimei jumătăți de veac, în mulțimea, sub unele aspecte nedeterminabilă, a acestor limbi, prin identificarea trăsăturilor de bază care le fac distinctibile şi le conferă individualitate sau le apropie şi le întruneşte într-o unitate taxonomică. Ca atare, spre deosebire de alte lucrări despre limbile vorbite de pămînteni, de data aceasta ni se prezintă o adevărată investigație ştiințifică în legătură cu modalitățile de clasificare a limbilor şi cu trăsăturile caracterizante ce stau la baza unor astfel de operații, încît grupările şi relațiile posibile dintre limbi devin reflexe ale unor autentice întemeieri pentru harta antropologică a lumii. Din aceste motive, lucrarea lui Dorel Fînaru nu reprezintă forma cunoscută a tratatelor sistematizatoare, reduse de obicei la aspectul unui lexicon, prin care distingerea comunităților din perspectivă lingvistică se întemeiază exclusiv pe descrierea mijlocului de comunicare prin trăsăturile de bază. O secțiune extinsă cu asemenea specific nu lipseşte totuşi, dar ea este precedată şi urmată de capitole ce depăşesc caracterul expozitiv al unor situații şi fenomene, prin pronunțate laturi interpretative, uzînd de toate instrumentele ce sînt în măsură să facă relevante disocierile şi apropierile dintre limbile aduse în discuție.

BDD-B760-01 © 2015 Institutul European
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:58:14 UTC)

Acest aspect este, de altfel, reflectat de însuşi sumarul cărţii ce atestă într-o primă parte teoretică principiile lingvistice ce stau la baza ei, între care, în mod deosebit, antrenarea unor factori lingvistici şi extralingvistici prin care se susţin taxinomiile operate. Este evident în această orientare scopul declarat al autorului de a scrie prin lucrarea sa un capitol al „lingvisticii integrale" prognozate de Eugeniu Coşeriu, care să aibă în obiectiv „lingvistica limbilor", în sensul de cuprindere a imaginii generale despre limbile lumii, printr-o relevare a specificului lor din perspectiva asemănărilor şi a trăsăturilor diferenţiatoare. De altfel, cum se poate constata, Dorel Fînaru îşi numeşte lucrarea drept o *lingvistică a limbilor în cadrul lingvisticii integrale*, înţelegîndu-se prin aceasta că, în viziunea sa, există o disciplină sau o direcţie în ştiinţa limbii care se ocupă cu inventarierea limbilor şi cu clasificarea lor, căreia îi află un loc şi îi certifică întemeierea *în cadrul* lingvisticii integrale.

Astfel se explică existenţa unui capitol extins despre „clasificarea tipologică" a limbilor, discutată uneori în tratatele de lingvistică, dar plasată de Coşeriu pe treapta cea mai înaltă de abstractizare în descrierea lor şi învestită cu rolul de a le caracteriza din perspectiva organizării şi reorganizării sistemului mijloacelor de expresie. Autorul lucrării de faţă însumează în studiul său toate posibilităţile de clasificare pe bază tipologică, depăşind astfel sub unele aspecte caracterul relativ limitat al viziunii magistrului, fiindcă a înţeles să contribuie la desăvîrşirea acestui criteriu căruia, în mod implicit, îi acordă o importanţă deosebită. Cu aceasta, nu este însă lezată în vreun fel această viziune, orientată principial spre permisivitate ca latură a „integralităţii", printr-o armonizare asigurată de fundamentul filozofic şi de coerenţa întemeiată prin interrelaţii şi funcţionalitate. De altfel, este evident că Dorel Fînaru a înţeles că vechii greci cumulau sub forma lingvistică *lógos* o sumă de semnificaţii, nu dintr-o lene a spiritului – care ar prefera conceperea nediferenţiată a unui amalgam prin evitarea efortului de a realiza unele disocieri subtile –, ci din necesitatea de a cuprinde în aceeaşi denumire ceea ce este esenţial pentru latura spirituală a omului şi a comunităţii din care face parte şi pe care o reprezintă. Prin acest mod de a interpreta lucrurile, cuvîntul şi vorbirea sînt, sub multe aspecte, elementele definitorii pentru profilul antropologic al indivizilor şi al societăţii.

Fără îndoială, nu lipsesc din cercetarea lui Dorel Fînaru perspectivele oferite de clasificările sociolingvistice şi geografice, favorizante pentru evidenţierea rezultatelor produse prin contactele dintre limbi şi dintre culturi, iar uneori şi prin amestecul de populaţii. Clasificarea clasică, cea genealogică, rămîne însă, s-ar putea spune „în mod necesar", cea care asigură organizarea din prezentarea extinsă a limbilor lumii şi, din aceste consideraţii, genealogia, aplicată consecvent tuturor limbilor recunoscute de pe toate continentele, a fost cea care a dat organizarea din secţiunea expozitivă a cărţii, prin etichetarea grupurilor de limbi sau a unor limbi ce nu s-au putut grupa cu altele, încît

BDD-B760-01 © 2015 Institutul European
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:58:14 UTC)

subcapitolele din *Clasificarea genealogică* au în vedere mari familii de limbi, ramuri şi familii sau limbi izolate, într-o sistematizare riguroasă şi atentă ce oferă cititorului imaginea cvasitotală a idiomurilor planetei. Desigur, în acest demers au fost depăşite numeroase dificultăți, între care cea mai importantă fiind cea remarcată de însuşi Noam Chomsky şi priveşte un anumit grad de incertitudune în definirea conceptului „limbă" şi, ca atare, chiar în admiterea sau respingerea unor propuneri de considerare a unor dialecte drept limbi propriu-zise sau de cuprindere în aria aceleiaşi limbi a unor vorbiri cu diferențe numeroase şi pronunțate în raport cu altele. Conştient de imposibilitatea rezolvării în acest moment a tuturor problemelor de acest fel, Dorel Fînaru a admis ideile cu cea mai largă recunoaştere, fără a se antrena în discuții cu rezultate imprevizibile sau lipsite de valoare efectivă.

De altfel, informațiile din fiecare secțiune sînt succedate de indicațiile bibliografice ce pot îndruma pe cel care urmăreşte să-şi extindă cunoştințele în legătură cu limbile particulare sau cu grupurile de limbi aduse în atenție şi, ca atare, se poate spune că, chiar în această secțiune expozitivă, Dorel Fînaru a fost condus de principii sigure, precum integralitatea, specificitatea şi stimularea cognitivă. Şi, pentru ca tratarea subiectului să nu aibă nici o lacună, autorul nu a uitat de existența limbilor creole şi a pidginurilor şi nici chiar de limbile artificiale, căci, în defintiv, acestea pornesc de la limbile naturale, de unde împrumută de obicei mijloace şi modele sistemice.

Dacă analizăm modul de organizare a conținutului cărții, se pot constata două secțiuni extinse, dintre care prima tratează temele prezentate pînă acum, adică, pe de o parte, problemele teoretice şi, pe de altă parte, limbile clasificate genealogic, pornind de la rezultatele celor mai recente cercetări în domeniu. Partea a doua a cărții conține ca secțiune principală un *Dicționar* în care sînt cuprinse în jur de 400 de limbi, în spațiul rezervat fiecăreia fiind cuprinse informații foarte variate, de la numărul de vorbitori şi pînă la modul sau tipul de scriere, însă organizarea riguroasă din interiorul fiecărui articol asigură coerența în această varietate informativă şi condițiile de raportare a datelor de la o limbă la alta.

O altă secțiune a părții a doua, cuprinzînd anexele, ar putea fi considerată o perspectivă asupra „politicii limbilor", asupra statutului lor din punctul de vedere al comunităților vorbitoare şi al înscrierii în atenția instituțiilor internaționale, încît se poate spune că Dorel Fînaru şi-a propus să ofere întreaga gamă de mijloace de caracterizare a oricărei limbi pe baza unor principii general valabile. Relevante sînt sub acest aspect îndeosebi sintezele ce însumează, uneori în prezentări tabelare, trăsături ale limbilor ce nu au fost evidențiate în mod sistematic pînă acum de cercetători, mai ales în cazul unor limbi exotice sau foarte îndepărtate de spațiul european. Succesul demersului său constă, fără îndoială, şi din inteligența de a fi evitat chestiunile

BDD-B760-01 © 2015 Institutul European
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:58:14 UTC)

controversate (şi, poate, chiar insolvabile) de tipul universaliilor lingvistice, care ar fi încărcat inutil paginile unei lucrări cu informaţie densă, foarte complexă şi de diverse tipuri.

Cartea realizată de Dorel Fînaru este, după cum se poate uşor constata, rezultatul unei cercetări laborioase şi îndelungate, însă, desigur, Domnia sa va fi înţeles, atunci cînd a parcurs paginile scrierilor lui Eminescu, către care s-a simţit atras de timpuriu, că nu se poate realiza ceva de valoare fără o astfel de activitate. Pe de altă parte, cadrul generos şi sugestiile ce radiau din opera lingvistică a lui Eugeniu Coşeriu l-au orientat spre identificarea de mijloace şi de soluţii ce pot favoriza armonizarea într-un ansamblu coerent a unor realităţi şi fenomene ce nu prezintă la prima vedere afinităţi pentru cuprinderea într-o unitate interpretativă. Extensiunea temei tratate şi varietatea problemelor abordate, dintre care unele cu pronunţat caracter teoretic sau de strictă specialitate, nu prejudiciază în nici un mod înţelegerea, chiar pentru un neiniţiat, datorită caracterului riguros organizat al succesiunii ideilor şi recurgerii la exemplificări prin fapte semnificative ce se prezintă drept argumente pentru ele.

Adept fidel al lingvisticii integrale şi consecvent în promovarea ei, Dorel Fînaru a îndeplinit, credem, toate obiectivele pe care şi le-a propus, iar constatările de pînă acum ne îndreptăţesc să afirmăm că lucrarea sa, interesantă şi utilă, este în acelaşi timp o contribuţie ştiinţifică şi un mijloc de informare, accesibil unei game extinse de intelectuali, de la cei în faza de formare şi pînă la cei care au devenit personalităţi recunoscute.

Ioan OPREA

BDD-B760-01 © 2015 Institutul European
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:58:14 UTC)